

SALEZJANIE W SKRZATUSZU W LATACH 1972–2001

Wstęp

Jednym ze znaczących wydarzeń w powojennej historii Kościoła w Polsce było ogłoszenie 28 czerwca 1972 roku przez papieża Pawła VI bulli *Episcoporum Poloniae coetus*. Ustalała ona nowy podział administracji kościelnej na Ziemiach Odzyskanych. Wśród nowo powstałych diecezji znalazła się wówczas diecezja koszalińsko-kołobrzeska.

Dla Kościoła na Ziemiach Odzyskanych rozpoczął się nowy etap historii. Centralnym sanktuarium maryjnym w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej zostało ustanowione sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu, w którym od 1952 roku prowadziło posługę Towarzystwo Świętego Franciszka Salezego, czyli salezjanie². 15 września 1972 roku odbył się pierwszy odpust diecezjalny, który decyzją biskupa Ignacego Jeża został odtąd nazwany Diecezjalnym Odpustem Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu. Wzrosła tym samym ranga tegoż wydarzenia, które corocznie ma miejsce w niedzielę po 15 września³.

W niniejszym artykule podjęte zostanie zagadnienie zaangażowania duszpastersko-wychowawczego salezjanów w Skrzatuszu w latach 1972–2001. W tym czasie ofiarnie przyczynili się oni do rozwoju kultu Matki Boskiej Skrzatuskiej i samego

¹ Ks. Jarosław Wąsowicz SDB – salezjanin; dr historii, mgr teologii; dyrektor Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej; wykładowca Historii Kościoła w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie; zajmuje się badaniem dziejów młodzieżowej opozycji i NSZZ „Solidarność” w PRL-u, historią Kościoła w tym okresie, martyrologium duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej, historią salezjanów w Polsce oraz naukami pomocniczymi historii; e-mail: wonsal_@poczta.onet.pl.

² Na temat posługi salezjanów w Skrzatuszu ukazało się w ostatnim czasie kilka artykułów naukowych. Stało się to głównie za przyczyną czasopisma *Rocznik Skrzatuski*, które powstało w 2013 roku. Zob. Tadeusz Ceynowa, „Koronacja Figury Matki Boskiej Skrzatuskiej”, *Rocznik Skrzatuski* 1 (2013): 91–106; Tadeusz Ceynowa, „Pozadieczjalne pielgrzymowanie do Skrzatusza”, *Rocznik Skrzatuski* 2 (2014): 65–77; Janusz Nowiński, „Dzieje i kult cudownej figury Najświętszej Maryi Panny Bolesnej w Skrzatuszu w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej (w dziesiątą rocznicę koronacji)”, *Seminare* 15 (1999): 389–397; Piotr Szczepaniuk, „Teologiczno-duchowy wymiar formacji w nauczaniu skrzatuskim w latach 1972–2013. Duchowość maryjna”, *Rocznik Skrzatuski* 3 (2015): 41–56; Jarosław Wąsowicz, „Posługa duszpasterska salezjanów w Skrzatuszu w latach 1952–1972”, *Rocznik Skrzatuski* 1 (2013): 75–89; Jarosław Wąsowicz, „Ruch pielgrzymkowy z pilskich parafii do sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu w 80. latach XX w.”, *Rocznik Skrzatuski* 2 (2014): 53–64; Jarosław Wąsowicz, „Kult NMP Wspomożycielki Wiernych i św. Jan Bosko w przepowiadaniu Słowa Bożego w sanktuarium w Skrzatuszu w 80. latach XX w.”, *Rocznik Skrzatuski* 3 (2015): 75–93; Jarosław Wąsowicz, „Salezjańskie wydawnictwa promujące sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu”, *Rocznik Skrzatuski* 3 (2015): 147–155. Eugeniusz Wiązowski, „Wkład salezjanów w rozwój kultu Maryjnego w Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu”, *Saeculum Christianum* 19, 2 (2012): 117–143.

³ Tadeusz Ceynowa, „Kalendarium ważniejszych wydarzeń z dziejów Skrzatusza”, *Rocznik Skrzatuski* 1 (2013): 140.

sanktuarium poprzez liczne inicjatywy skierowane zwłaszcza do ludzi młodych. Jednocześnie prowadzili tradycyjne duszpasterstwo w parafii funkcjonującej przy sanktuarium. Swoją posługę w Skrzatuszu, decyzją bpa Mariana Gołębiewskiego, zakończyli w czerwcu 2001 roku⁴.

1. Personel duszpasterski

Na czele wspólnoty parafialnej stoi proboszcz mianowany przez biskupa ordynariusza. W przypadku księży zakonnych jest on wcześniej wybrany na tę funkcję przez właściwych sobie przełożonych i następnie przedstawiony księdzu biskupowi do akceptacji i mianowania. W przypadku Skrzatusza każdorazowy zarządca parafii pełnił również funkcję kustosa miejscowego sanktuarium. Od 7 lipca 1977 roku był też dyrektorem wspólnoty zakonnej, która została oficjalnie erygowana przez przełożonego generalnego Towarzystwa św. Franciszka Salezego ks. Alojzego Ricceri, za zgodą bpa Ignacego Jeża⁵. Do domu zakonnego w Skrzatuszu należeli także salezjanie obsługujący parafię w Sypniewie i Rzeczyca.

Zwyczajowo kadencja przełożonego domu salezjańskiego trwa trzy lata z możliwością przedłużenia na kolejne trzylecie. Zdarzają się jednak wyjątki od tej reguły, czego przykładem jest parafia w Skrzatuszu. W latach 1972–2001 urząd proboszcza i kustosa sanktuarium oraz dyrektora wspólnoty zakonnej pełnili: ks. Stefan Kieleński (1972–1981), ks. Stanisław Stachów (1981–1987), ks. Leszek Kasperowicz (1987–1992), ks. Zenon Mach (1992–1995), ks. Henryk Olesik (1996–2001).

Warto w tym miejscu nadmienić, że decyzją biskupa ordynariusza Ignacego Jeża z 1983 r. kustosz sanktuarium w Skrzatuszu był diecezjalnym referentem sanktuariów maryjnych, a do jego obowiązków należało m.in. branie udziału w ogólnopolskich zjazdach organizowanych przez Komisję Maryjną Episkopatu Polski i reprezentowania na nich diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, w wymiarze lokalnym zaś ciągła troska o upowszechnianie kultu Matki Bożej Skrzatuskiej, propagowanie ruchu pielgrzymkowego do jej sanktuarium, organizowanie uroczystości⁶.

W omawianym okresie proboszcza wspierali wikariusze parafii oraz inni kapłani. Byli głównie odpowiedzialni za katechizację, animację wspólnot i grup funkcjonujących przy parafii, spowiedników: ks. Marian Nowak (1973–1977), ks. Franciszek Kamiński (1974–1975), ks. Roman Deniziak (1975–1977), ks. Jerzy Królak (1977–1978), ks. Jerzy Richert (1977–1980), ks. Henryk Tkaczyk (1978–1979), ks. Edward Stańczak (1979–1982), ks. Zbigniew Mroczkowski (1980–1981), ks. Henryk Zieniewicz (1981–1986, 1990–2001), ks. Józef Borawski (1982–1983), ks. Stanisław Politowicz

⁴ Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej (dalej: ASIP), t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Dziekan Dekanatu Walcz ks. Romuald Kunicki, Formularz Protokołu zdawczo-odbiorczego*, Skrzatusz 28 czerwca 2001, 1–3.

⁵ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Pismo biskupa koszalińsko-kołobrzeskiego Ignacego Jeża do inspektora ks. Stanisława Styrny*, Koszalin 28 maja 1977 r.; ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Decretum canonicae erectionis Domus*, Romae 7 Julii 1977.

⁶ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Dekret bpa Ignacego Jeża mianujący ks. proboszcza w Skrzatuszu Diecezjalnym Referentem Sanktuariów Maryjnych*, Koszalin 5 września 1983 r.

(1983–1985), ks. Janusz Nowiński (1984–1986), ks. Jan Darmograj (1987–1988), ks. Benedykt Wisiński (1987–1989), ks. Zdzisław Toll (1988–1990), ks. Mieczysław Wędrychowicz (1989–1993), ks. Krzysztof Wilkos (1990–1996), ks. Jerzy Czaja (1993–1995), ks. Jan Czechowicz (1995–1996), ks. Tadeusz Rozalik (1996–1998), ks. Andrzej Borowiec (1996–1997), ks. Piotr Grzymała (1998–1999), ks. Mirosław Dukiewicz (1998–1999), ks. Bolesław Kujawa (2000–2001), ks. Krzysztof Oleszkiewicz (2000–2001), ks. Artur Dylewski (1999–2000). W latach 1987–1989 w Skrzatuszu pracował także brat zakonny, zwany u salezjanów koadiutorem – ko. Jan Skowroński⁷.

W Skrzatuszu pracowali również klerycy, którzy odbywali tu przewidzianą konstytucjami zakonnymi praktykę wychowawczo-duszpasterską zwaną asystencją. Zazwyczaj pomagali oni w katechizacji, animacji Liturgicznej Służby Ołtarza, przy obsłudze pielgrzymów w sanktuarium, pełnili funkcje kościelnych i organistów. Obecność kleryków na asystencji w Skrzatuszu wzmocnić miała zwłaszcza funkcjonowanie sanktuarium, z którym w latach 80. XX w. łączył zaczęto wiele uroczystości centralnych Salezjańskiej Inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile, związanych przede wszystkim z duszpasterstwem młodzieżowym. W omawianym okresie asystencję w Skrzatuszu odbywali: kl. Andrzej Świątyński (1981–1982), kl. Jarosław Koral (1982–1983), kl. Krzysztof Hagedorn (1983–1984), kl. Janusz Marzec (1988–1989), kl. Dariusz Siek (1989–1990), kl. Andrzej Jaczewski (1990–1991), kl. Krzysztof Górzyński (1991–1992), kl. Artur Śliwiński (1992–1993), kl. Artur Dylewski (1993–1995), kl. Jan Rybka (1995–1996), kl. Tadeusz Kiciński (1996–1997), kl. Jarosław Kobiałka (1997–1998), kl. Daniel Nowocień (1998–1999)⁸.

2. Posługa parafialna

Oprócz posługi duszpasterskiej w kościele parafialnym w Skrzatuszu salezjanie obsługiwali także kościoły i kaplice filialne. Były to kościoły pw. Świętych Piotra i Pawła Apostołów w Dobinie, pw. św. Wawrzyńca w Różewie, pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Witankowie oraz pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Zawadzie⁹. W niedzielę odprawiano także mszę świętą w prowizorycznej kaplicy w Wiesiołce, gdzie w miejscowym pałacu przeznaczono na ten cel jedno pomieszczenie¹⁰. W wyniku nowego podziału sieci parafialnej przez bpa Mariana Gołębiewskiego od 1998 roku z parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu odłączono miejscowości Różewo, Kolonia Różewo oraz Popowo, które znalazły się w nowo powstałej parafii pw. św. Jana Chrzciciela

⁷ Adam Popławski, „Salezjanie”, w: *Leksykon zakonów i instytucji życia konsekrowanego w Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, red. Tadeusz Ceynowa (Koszalin: Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, 2016), 143.

⁸ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Dane personalne placówki Skrzatusz za lata 1980–2001*.

⁹ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn. *Umowa zawarta między J.E. ks. Biskupem Ignacym Jeżem, Ordynariuszem Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej z siedzibą w Koszalinie z jednej strony, a ks. Inspektorem Henrykiem Jacenciukiem, Wyższym Przełożonym Północnej Inspektorii Towarzystwa Salezjańskiego pw. św. Wojciecha z siedzibą w Pile z drugiej strony, w sprawie powierzenia Towarzystwu Salezjańskiemu na stałe parafii pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Skrzatuszu*, Koszalin 13 marca 1982 r., 2.

¹⁰ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., ks. Henryk Olesik, *Sprawozdanie parafii Skrzatusz*, Skrzatusz 11–13 grudnia 1998 roku.

w Gostomii (od 14 marca 1999 roku jest to parafia pw. św. Wawrzyńca Męczennika w Różewie)¹¹. Taki stan parafii pozostał do zakończenia w niej posługi salezjanów.

Liczebność wiernych na przestrzeni omawianych lat ulegała zmianom. W omawianym okresie zmniejszyła się o ok. 1 tys. wiernych. Szczegółową analizę tego procesu przedstawia poniższa tabela.

Tab. 1. Wykaz wiernych w parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu

	1975	1977	1980	1982	1988	1992	1994	1998	2001
Liczba wiernych	3416	3580	3500	3550	3787	3500	3600	2530	2500

Źródło: ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., Ks. S. Kieliński, *Dane historyczne i statystyczne Placówki Towarzystwa Salezjańskiego pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu za rok 1974/1975*, Skrzatusz 6 grudnia 1975 r.; Ks. S. Kieliński, *Niektóre dane o życiu i pracy salezjanów na placówce Skrzatusz w roku duszpasterskim 1976/1977*, Skrzatusz 11 marca 1977 r.; Ks. S. Kieliński, *Dane o życiu i pracy na placówce Skrzatusz. Rok 1980/1981*, Skrzatusz 27 marca 1981 r.; Ks. L. Kasperowicz, *Dane o stanie administracji na salezjańskiej placówce duszpasterskiej w Skrzatuszu na dzień 3.06.1988 r.*, Skrzatusz 3 czerwca 1988 r.; Ks. A. Dziędziel, *Protokół z wizytacji nadzwyczajnej Domu Salezjańskiego pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Skrzatuszu, przeprowadzonej w dniach od 11 do 13 kwietnia 1992 roku*, Skrzatusz 13 kwietnia 1992 r.; Ks. W. Kołyszko, *Protokół z wizytacji inspektorialnej Domu Zakonnego i Parafii pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, przeprowadzonej w dniach 23 grudnia 1994 r.*, Piła 29 grudnia 1994 r.; Ks. J. Worek, *Protokół z wizytacji inspektorialnej Domu Zakonnego i Parafii pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, przeprowadzonej w dniach 11–13 grudnia 1998 r.*, Piła 19 grudnia 1998 r.; *Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Rok 1977*, oprac. o. Piotr Tadeusz Mielczarek OFMConv., (Koszalin: Kuria Biskupia Koszalińsko-Kołobrzeska, 1977), 283; *Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Rok 1982*, oprac. o. Piotr Tadeusz Mielczarek OFMConv., (Koszalin: Kuria Biskupia Koszalińsko-Kołobrzeska, 1982), 393; *Wykaz parafii w Polsce 2001 (według diecezji). Stan na 31.12.2001 r.*, red. Witold Zdaniewicz SAC, Sławomir Zaręba SAC, Robert Stępisiewicz, (Warszawa: Apostolicum, 2001), 162.

Do 1990 roku katechizacja odbywała się w przykościelnych salkach, także w kościołach filialnych. Kiedy po prawie 30 latach nieobecności katecheza znowu wróciła do szkoły, zyskała zupełnie nową jakość. W przypadku wiejskich parafii poprawiło się tym samym zwłaszcza zaplecze logistyczne. Nauczanie religii odbywało się odtąd w szkole podstawowej w Skrzatuszu, Witankowie, Dobinie i Zawadzie. Kadre katechetów stanowili w parafii skrzatuskiej księża, klerycy – asystenci oraz Bożena Michalak¹².

Na przestrzeni omawianego okresu w parafii działały następujące grupy: Liturgiczna Służba Ołtarza, Pomocnicy Salezjańscy, Parafialny Zespół Charytatywny, harcerze, Żywy Różaniec, Ruch „Światło-Życie”, chór parafialny „Harfa” pod dyrekcją ks.

¹¹ „Dekret bpa Mariana Gołębiowskiego ustanowienia parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Gostomii”, *Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne* 7–12 (1998): 12–13; *Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej 2012*, red. Kazimierz Klawczyński, (Bydgoszcz: Pomorska Oficyna Wydawniczo-Reklamowa s.c.; Koszalin: Kuria Biskupia Koszalińsko-Kołobrzeska, 2012), 599.

¹² ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., ks. Henryk Olesik, *Sprawozdanie parafii Skrzatusz*, Skrzatusz 11–13 grudnia 1998 roku.

Henryka Zieniewicza SDB¹³. Regularnie odbywały się rekolekcje adwentowe i wielkopostne, misje święte, szerzono kult maryjny, także nabożeństwa salezjańskie ku czci św. Jana Bosko i NMP Wspomożycielki Wiernych¹⁴.

Omawiając życie duchowe w parafii w Skrzatuszu, warto także wspomnieć o powołaniach do Zgromadzenia Salezjańskiego, którymi Pan Bóg obdarował tę wspólnotę. Z terenów ówczesnej parafii pochodzą: ks. Feliks Łobos SDB (Skrzatusz)¹⁵, ks. Dariusz Presnal SDB (Chude)¹⁶, ks. Jarosław Lubera SDB (Różewo)¹⁷ oraz ks. Dominik Gręda SDB (Dobino)¹⁸.

Przez cały okres posługi salezjanów w Skrzatuszu dużym wyzwaniem były prace konserwatorskie, głównie w kościele Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, ale również w kościołach filialnych. Skromne dochody parafii nie były w stanie sprostać bieżącym potrzebom, stąd też korzystano z pomocy finansowej inspektoratu salezjańskiego, kurii diecezjalnej, wojewódzkiego konserwatora zabytków. Szczegółowy wykaz prac konserwatorskich wykonanych w sanktuarium w Skrzatuszu znajdziemy w opracowaniu przygotowanym przez Rafała Plebańskiego z Biura Dokumentacji Zabytków w Poznaniu¹⁹. W latach 80. XX w. powstały koncepcje wybudowania w Skrzatuszu wielofunkcyjnego Domu Pielgrzyma, w którym oprócz pokoi i zaplecza logistycznego dla pielgrzymów przewidziano kaplicę oraz sale konferencyjne i projekcyjne²⁰. Przełożeni inspektorii planowali także zorganizowanie przy sanktuarium domu formacyjnego – nowicjatu dla kandydatów do Zgromadzenia Salezjańskiego²¹.

¹³ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Sprawozdania duszpasterskie z parafii Skrzatusz z lat 1972–2001*.

¹⁴ Wąsowicz, *Kult NMP Wspomożycielki Wiernych i św. Jan Bosko*, 75–93.

¹⁵ Ks. Feliks Łobos SDB (ur. 1959) – salezjanin, pierwszą profesję złożył 22 VIII 1980 r. w Czerwińsku. Święcenia kapłańskie przyjął 26 V 1985 r. w Łądzie. W latach 1995–2001 był proboszczem i dyrektorem domu zakonnego w Lubrzy, w latach 2005–2014 proboszczem parafii w Kobylance, od maja 2016 r. jest proboszczem parafii w Czaplinku.

¹⁶ Ks. Dariusz Presnal SDB (ur. 1967) – salezjanin, pierwszą profesję złożył 22 VIII 1987 r. w Swobnicy. Święcenia kapłańskie przyjął 25 V 1995 r. w Łądzie. W latach 1995–2003 był dyrektorem salezjańskiej Szkoły Podstawowej w Aleksandrowie Kujawskim; w l. 2004–2010 był proboszczem i dyrektorem domu zakonnego w Gdańsku, w latach 2012–2015 był dyrektorem domu zakonnego w Swobnicy, od 2015 r. jest proboszczem parafii pw. św. Jana Bosko i dyrektorem wspólnoty zakonnej w Pile.

¹⁷ Ks. Jarosław Lubera (ur. 1963) – salezjanin, pierwszą profesję złożył 22 VIII 1983 r. w Czerwińsku. Święcenia kapłańskie przyjął 4 VI 1992 r. w Łądzie. Po święceniach pracował jako duszpasterz w parafiach, katecheta, kierownik oratoriów. Obecnie pracuje od kilkunastu lat w parafii w Lubrzy.

¹⁸ Ks. Dominik Gręda SDB (ur. 1985) – salezjanin, pierwszą profesję złożył 10 IX 2005 r. w Swobnicy. Święcenia kapłańskie przyjął 18 V 2013 r. w Łądzie. Pracował w parafii św. Marka w Bydgoszczy, następnie w Salezjańskim Centrum Młodzieżowym w Kniewie. Od lipca 2016 r. został skierowany do pracy w Gimnazjum Salezjańskim w Koninie.

¹⁹ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., Rafał Plebański, *Skrzatusz. Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP. Studium historyczno-architektoniczno-konserwatorskie*, mps., (Poznań, 2009), ss. 193 [oryginał maszynopisu znajduje się w archiwum parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu].

²⁰ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Program budowy wielofunkcyjnego Domu Pielgrzyma przy Sanktuarium M.B. Skrzatuskiej*, Skrzatusz 2 stycznia 1987 r.; ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Dokumentacja techniczna, obiekt: Dom Pielgrzyma w Skrzatuszu, sadium: projekt koncepcyjny*, opr. mgr inż. arch. Ireneusz Ratajczak, Piła 30 VIII 1989 r.

²¹ Henryk Jacenciuk, „Dzieło ks. Bosko trwa”, w: *20 lat Nowicjatu Towarzystwa Salezjańskiego w Swobnicy 1983–2003*, red. Bolesław Leciej, (Piła: Typo-Offset, 2003), 14–15.

3. Troska o rozwój sanktuarium

Każdego roku najważniejszym wydarzeniem w sanktuarium maryjnym w Skrzatuszu był przede wszystkim odpust diecezjalny, który przypadał na niedzielę po 15 września. W latach 80. wypracowano pewien schemat, który stosowano następnie co roku z ewentualnymi modyfikacjami. W ramach programu piątek i sobota poprzedzające dzień odpustu przeznaczone były na przygotowanie duchowe do tego wydarzenia. W latach 90. pojawiły się nocne czuwania młodzieży oazowej z soboty na niedzielę. Przykładowo w 1990 roku w takim czuwaniu wzięło udział 1,5 tys. młodych ludzi²². Do obsługi logistycznej odpustów diecezjalnych zapraszano co roku kleryków z seminarium salezjańskiego w Łądzie, także spowiedników z pobliskich domów salezjańskich oraz z dekanatu, na poszczególnych mszach świętych w dzień odpustu Słowo Boże głosili zaproszeni kaznodzieje. Poniżej prezentujemy klasyczny schemat odpustu diecezjalnego, który funkcjonował w latach 80. i 90. XX w.

Tab. 2. Program odpustu diecezjalnego w sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu

Godz.	Wydarzenie
7.30	Godzinki o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny
8.00	Odsłonięcie cudownej figurki Matki Bożej. Msza święta
9.00	Msza święta
od 10.00	Powitanie przybywających pielgrzymek
11.00	Suma odpustowa celebrowana przez księdza biskupa
13.00	Hołd Maryi w pieśniach
14.00	Nabożeństwo dla chorych przez cudownym wizerunkiem Matki Bożej Skrzatuskiej
15.00	Pożegnanie pielgrzymów
16.00	Msza święta przed cudowną figurą, odczytanie próśb i podziękowań zanoszonych za pośrednictwem Matki Bożej Skrzatuskiej

Źródło: ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Odpust Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu w niedzielę 18 września 1983 roku. Program*; ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Odpust Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu w niedzielę 16 września 1984 roku. Program*; ASIP, t. Skrzatusz, *Odpust Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu w niedzielę 15 września 1985 roku. Program*.

W nieco skromniejszej formie odbywał się opust parafialny przypadający na 15 sierpnia, czyli Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny. Zazwyczaj miał on charakter dwudniowych uroczystości. W sam dzień liturgicznej uroczystości Wniebowzięcia, jeśli był to dzień tygodnia inny niż niedziela, obowiązywał świąteczny rozkład nabożeństw. Pomimo obowiązującego wówczas normalnego dnia pracy do Skrzatusza i tak przybywały liczne pielgrzymki, co umożliwiał okres wakacji. Druga część odpustu parafialnego organizowana była w takim wypadku w niedzielę po 15 sierpnia. Główną mszę świętą odpustową sprawował zwykle inspektor lub inni przedstawiciele władz zakonnych.

Wszystkie duszpasterskie wysiłki na rzecz duchowego i materialnego rozwoju sanktuarium w Skrzatuszu zostały podsumowane uroczystym aktem koronacji Matki

²² „Odpust w Skrzatuszu”, *Kronika Inspektorii św. Wojciecha* 3 (1990): 7–8.

Boskiej Bolesnej, która odbyła się 18 września 1988 r.²³ Z okazji dziesięciolecia koronacji w dniach 25 kwietnia – 3 maja 1998 r. salezianie zorganizowali w Skrzatuszu misje parafialne. W zamyśle miały one jednocześnie przygotować wiernych do Jubileuszowego roku 2000²⁴.

W sanktuarium odbywały się też centralne uroczystości związane z jubileuszami diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Przykładowo w 1992 roku podczas diecezjalnego odpustu 20 września bp Czesław Domin z okazji 20. rocznicy powstania diecezji ofiarował ją pod opiekę Niepokalanego Serca Maryi. W uroczystości tej wzięło wówczas udział ponad 40 tys. pielgrzymów²⁵. W 1999 roku podczas diecezjalnego odpustu dziękowano za 25-lecie sakry biskupa Tadeusza Werno²⁶.

Ostatni odpust diecezjalny przygotowany przez salezjanów miał miejsce 17 września 2000 roku. Z racji uroczystości po porannej mszy świętej o godz. 8.00 ks. inspektor Jerzy Worek poświęcił stacje Drogi Krzyżowej wokół kościoła. Centralnej mszy św. odpustowej przewodniczył wówczas bp Marian Gołębiewski, natomiast okolicznościową homilię wygłosił ordynariusz diecezji drohiczyńskiej bp Antoni Pacyfik Dydycz. Niestety, w tym dniu nie dopisała pogoda, stąd też do Skrzatusza pielgrzymowało tylko 12 tys. wiernych²⁷.

W omawianym okresie systematycznie starano się pogłębiać kult maryjny nie tylko wśród parafian, ale także wychodzić z różnymi propozycjami duszpasterskimi aktywizującymi działalność sanktuarium i jego popularyzację zwłaszcza na terenie diecezji i salezjańskiej inspektorii pilskiej. Pielgrzymów w związku z odpustem diecezjalnym z każdym rokiem przybywało. Rodziły się także nowe inicjatywy duszpasterskie. W 1982 r. ze Skrzatusza wyruszyła pierwsza Piesza Pielgrzymka Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej na Jasną Górę, która wędruje do tronu Królowej Polski po dzień dzisiejszy. W omawianym okresie mocną stroną salezjańskiego zaangażowania w tę diecezjalną pielgrzymkę były salezjańskie grupy ze Słupska i Piły. Ponadto do Skrzatusza na odpust diecezjalny pielgrzymowały piesze pielgrzymki m.in. z Piły, Trzcianki, Wałcza²⁸.

W 1985 roku na potrzeby sanktuarium ułożona została specjalna nowenna ku czci Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu przygotowana przez ówczesnego wikariusza inspektorialnego ks. Stanisława Skopiaka. Została ona przedstawiona księdzu biskupowi do zatwierdzenia przez urzędowe imprimatur. W nowennie znalazły się zarówno prośby kierowane do Maryi, jak i zobowiązania moralne. Jak zauważył inspektor ks. Henryk

²³ „Dzieje i kult Cudownej Figury Najświętszej Maryi Panny Bolesnej w Skrzatuszu w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej”, *Biuletyn Salezjański Nostra* 300 (1989): 13–14.

²⁴ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Program Misji Parafialnych*, Skrzatusz 25 IV – 3 V 1998 r.

²⁵ Stanisław Zasada, „Skrzatusz. Pod opiekę Maryi”, *Przewodnik Katolicki* 43 (1992): 13.

²⁶ „Stabat Mater Dolorosa. Diecezjalny odpust w Skrzatuszu”, *Wierzę* 41 (1999) [dodatek diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej do *Gościa Niedzielnego* 10 października 1999 r.].

²⁷ Henryk Zieniewicz, „Skrzatusz odpust parafialny”, *Kronika Inspektorialna* 9 (2000): 219.

²⁸ Wąsowicz, *Ruch pielgrzymkowy z pilskich parafii do sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu*, 53–64; Maria Piórkowska, „Ważniejsze uroczystości religijne i patriotyczne”, w: *Parafia pw. św. Mikołaja ośrodkiem życia religijnego i kulturalnego Wałcza a latach 1945–2008*, red. Elżbieta Jasińska-Łukaszewicz, (Wałcz: Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, 2009), 36.

Jacenciuk, w piśmie przewodnim skierowanym do ordynariusza diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, autor nowenny starał się w jej treść „włączyć treści najbardziej przydatne do świadomego wyznawania wiary w praktyce życia”²⁹. W ramach promocji sanktuarium i ruchu pielgrzymkowego w latach 80. XX w. pojawiły się foldery o Skrzatuszu, śpiewniki pielgrzymkowe, w latach 1989–1994 ukazywało się czasopismo *Oto Matka Twoja...*³⁰. Na jego łamach publikowano m.in. świadectwa łask otrzymanych za przyczyną Matki Bożej Bolesnej ze Skrzatusza, które były przesyłane na adres sanktuarium lub zostały odnotowane w księgach pamiątkowych. W Archiwum Salezjańskim Inspektorii Pilskiej znajduje się zestawienie próśb i podziękowań pątników i parafian złożonych w skrzatuskim sanktuarium. Prezentuje je poniższa tabela.

Tab. 3. Prośby kierowane za wstawiennictwem Matki Bożej Bolesnej w sanktuarium w Skrzatuszu w latach 1976–1985

Prośby	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
o zdrowie	14	70	16	46	56	49	78	269	159	170
o opiekę i Boże Błogosławieństwo	13	50	16	36	43	40	69	240	142	170
o szczęśliwe narodziny i potomstwo	1	4	–	5	3	4	6	14	6	4
o powołanie i wytrwanie w powołaniu	3	2	1	2	2	–	5	12	4	6
o pomyślne załatwienie spraw	–	2	–	2	–	2	7	7	5	2
o szczęśliwą podróż	–	3	–	–	–	2	–	3	1	1
o dobry wybór małżonka	–	2	–	6	–	–	3	14	4	4
w różnych intencjach	–	1	–	3	3	2	2	12	6	1
o znalezienie zagubionych rzeczy	–	–	–	1	1	–	1	1	1	–
o zgodę i błogosławieństwo w rodzinie	2	23	9	11	17	6	13	53	19	29
o pogłębienie i umocnienie wiary	2	7	2	6	7	2	9	25	16	13
o dobre wychowanie	3	5	–	1	2	1	4	7	5	5
o pomoc w nauce i pracy	2	22	10	13	12	7	18	68	57	76
o nawrócenie	3	22	8	12	12	8	25	71	21	26
za zmarłych	1	7	2	6	5	6	4	16	12	11
o scalenie małżeństwa	2	2	–	1	1	2	4	6	5	2
o nawrócenie z nałogu pijaństwa	3	9	2	11	17	5	20	34	31	27
o łaskę spowiedzi	1	1	1	5	5	–	2	5	2	–

Źródło: ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Bolesnej Pani polecają swe prośby. Zestawienie* (Piła, jesień 1985).

²⁹ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Pismo ks. Henryka Jecenciuka do biskupa Ignacego Jeża*, Piła 9 VIII 1985 r.

³⁰ Wąsowicz, *Salezjańskie wydawnictwa promujące sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu*, 151–152.

Tab. 4. Podziękowanie za łaski otrzymane za wstawiennictwem Matki Bożej Bolesnej w sanktuarium w Skrzatuszu w latach 1976–1985

Podziękowanie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
za otrzymane łaski	11	39	7	20	24	16	54	125	60	67
za uzdrowienie	2	2	–	2	2	1	2	1	1	1
za zdrowie	3	13	2	13	10	8	8	22	20	19
Pomoc w nauce i zdanie egzaminów	1	–	1	–	–	–	–	6	–	5
za szczęście i miłość w rodzinie	–	5	–	2	–	–	1	6	–	–
za opiekę	–	5	3	4	2	5	6	11	7	11
za pomyślne załatwienie spraw i inne	–	1	–	–	2	–	–	4	–	–

Źródło: ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygn., *Bogu w Trójcy Świętej Jedynemu przez pośrednictwo Matki Bolesnej Skrzatuskiej dziękują. Zestawienie* (Piła, jesień 1985).

Ze Skrzatuszem salezjanie wiązali również liczne uroczystości i inicjatywy wynikające z posłannictwa młodzieżowego. W dniach 9–10 czerwca 1984 roku odbyły się tu centralne uroczystości jubileuszowe dla inspektorii pilskiej z okazji 50. rocznicy kanonizacji św. Jana Bosko³¹. W sanktuarium odbywały się także czuwania młodzieży oazowej na rozpoczęcie roku formacyjnego. Natomiast w 1988 roku zainaugurowano Sejmiki Młodzieżowe, które przez kilka lat były jedną z priorytetowych wakacyjnych propozycji skierowanych do młodzieży. Miały one charakter ewangelizacyjny i były animowane przez ruch oazowy z inspektorii pilskiej. Inicjatywa ta zrodziła się na jednym z festiwali w Jarocinie, podczas którego grupa satanistyczna dokonała profanacji krzyża. Salezjanie i młodzież, którzy uczestniczyli w tym czasie w ekipie ewangelizacyjnej w Jarocinie, postanowili w odpowiedzi zorganizować kilkudniowe spotkanie, podczas którego dyskutowano by na tematy wiary. Wybór padł wówczas na Skrzatusz. W dniach 15–21 sierpnia 1988 roku w Czaplunku odbyły się rekolekcje dla młodzieży oazowej, która miała animować sejmik, następnie zaś odbyło trzydniowe spotkanie przy Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej. Było ono zaproszeniem do spotkania skierowanym do młodzieży z grup subkulturowych, ludzi zagubionych, poszukujących sensu życia. Pomysł okazał się trafny i przez kilka lat do Skrzatusza zjeżdżała młodzież z różnych stron Polski. Organizowano dla nich pole namiotowe, bazę żywieniową, liczne konferencje, dyskusje, spotkania modlitewne, spotkania z ciekawymi ludźmi, koncerty religijne i chrześcijańskich zespołów rockowych. Sejmiki Młodzieżowe były pionierskim wówczas przedsięwzięciem wpisującym się w dzieło Nowej Ewangelizacji³².

³¹ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, Henryk Zieniewicz, *Inspektorialna Uroczystość Wdzięczności Inspektorii św. Wojciecha z okazji 50-lecia Kanonizacji św. Jana Bosko*, Skrzatusz 9–10 czerwca 1984 r., 1.

³² „Sejmik młodzieży w Skrzatuszu”, *Kronika Inspektorii św. Wojciecha* 7–8 (1988): 10–11; Andrzej Marchewka, „Sejmik Młodzieżowy w Skrzatuszu”, *Kronika Inspektorii św. Wojciecha* 2 (1991), 6–7; „V Sejmik Młodzieży Skrzatusz '92”, *Kronika Inspektorii św. Wojciecha* 1 (1992): 28–29.

Zakończenie

W czerwcu 2001 roku salezjanie przekazali parafię i sanktuarium w Skrzatuszu pod administrację diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Wydaje się, że 49 lat pracy duszpastersko-wychowawczej duchowych synów św. Jana Bosko w tym niezwykle ważnym dla Kościoła na Ziemiach Zachodnich miejscu przynosi po dziś dzień wymierne owoce. Nie zawiedli pokładanych w nich nadziei, zwłaszcza w trudnych latach rządów komunistycznych, dokładając wszelkich starań o powierzone im sanktuarium i rozwój kultu Matki Boskiej Bolesnej.

Bibliografia

- „Dekret bpa Mariana Gołębiowskiego ustanowienia parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Gostomii”. *Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne* 7–12 (1998): 12–13.
- „Dzieje i kult Cudownej Figury Najświętszej Maryi Panny Bolesnej w Skrzatuszu w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej”. *Biuletyn Salezjański Nostra* 300 (1989): 13–14.
- „Odpust w Skrzatuszu”. *Kronika Inspektorii św. Wojciecha* 3 (1990): 7–8.
- „Sejmik młodzieży w Skrzatuszu”. *Kronika Inspektorii św. Wojciecha* 7–8 (1988): 10–11.
- „Stabat Mater Dolorosa. Diecezjalny odpust w Skrzatuszu”. *Wierzę* 41 (1999): 17 [dodatek diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej do *Gościa Niedzielnego* 10 października 1999].
- „V Sejmik Młodzieży Skrzatusz '92”. *Kronika Inspektorii św. Wojciecha* 1 (1992): 28–29. Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej, t. Skrzatusz, akta bez sygn.
- Ceynowa, Tadeusz. „Kalendarium ważniejszych wydarzeń z dziejów Skrzatusza”. *Rocznik Skrzatuski* 1 (2013): 137–143.
- Ceynowa, Tadeusz. „Koronacja Figury Matki Boskiej Skrzatuskiej”. *Rocznik Skrzatuski* 1 (2013): 91–106.
- Ceynowa, Tadeusz. „Pozadiecezjalne pielgrzymowanie do Skrzatusza”. *Rocznik Skrzatuski* 2 (2014): 65–77.
- Jacenciuk, Henryk. „Dzieło ks. Bosko trwa”. W: *20 lat Nowicjatu Towarzystwa Salezjańskiego w Swobnicy 1983–2003*, red. Bolesław Leciej. Piła: Typo-Offset, 2003.
- Marchewka, Andrzej. „Sejmik Młodzieżowy w Skrzatuszu”. *Kronika Inspektorii św. Wojciecha* 2 (1991): 6–7.
- Nowiński, Janusz. „Dzieje i kult cudownej figury Najświętszej Maryi Panny Bolesnej w Skrzatuszu w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej (w dziesiątą rocznicę koronacji)”. *Seminare* 15 (1999): 389–397.
- Piórkowska, Maria. „Ważniejsze uroczystości religijne i patriotyczne”. W: *Parafia pw. św. Mikołaja ośrodkiem życia religijnego i kulturalnego Wąlcza a latach 1945–2008*, red. Elżbieta Jasińska-Lukaszewicz, 36–41. Wąlcz: Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, 2009.
- Popławski, Adam. „Salezjanie”. W: *Leksykon zakonów i instytucji życia konsekrowanego w Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, red. Tadeusz Ceynowa, 131–147. Koszalin: Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, 2016.
- Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej 2012*, red. Kazimierz Klawczyński. Bydgoszcz: Pomorska Oficyna Wydawniczo-Reklamowa s.c.; Koszalin: Kuria Biskupia Koszalińsko-Kołobrzeska, 2012.
- Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Rok 1977*, oprac. o. Piotr Tadeusz Mielczarek OFMConv. Koszalin: Kuria Biskupa Koszalińsko-Kołobrzeska, 1977.

- Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Rok 1982*, oprac. o. Piotr Tadeusz Mielczarek OFMConv. Koszalin: Kuria Biskupa Koszalińsko-Kołobrzeska, 1982.
- Szczepaniuk, Piotr. „Teologiczno-duchowy wymiar formacji w nauczaniu skrzatuskim w latach 1972–2013. Duchowość maryjna”. *Rocznik Skrzatuski* 3 (2015): 41–56.
- Wąsowicz, Jarosław. „Kult NMP Wspomożycielki Wiernych i św. Jan Bosko w przepowiadaniu Słowa Bożego w sanktuarium w Skrzatuszu w 80. latach XX w.”, *Rocznik Skrzatuski* 3 (2015): 75–93.
- Wąsowicz, Jarosław. „Posługa duszpasterska salezjanów w Skrzatuszu w latach 1952–1972”. *Rocznik Skrzatuski* 1 (2013): 75–89.
- Wąsowicz, Jarosław. „Ruch pielgrzymkowy z pilskich parafii do sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu w 80. latach XX w.”. *Rocznik Skrzatuski* 2 (2014): 53–64.
- Wąsowicz, Jarosław. „Salezjańskie wydawnictwa promujące sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu”. *Rocznik Skrzatuski* 3 (2015): 147–155.
- Wiązowski, Eugeniusz. „Wkład salezjanów w rozwój kultu Maryjnego w Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu”. *Saeculum Christianum* 19, 2 (2012): 117–143.
- Wykaz parafii w Polsce 2001 (według diecezji)*. Stan na 31.12.2001 r., red. Witold Zdaniewicz SAC, Sławomir Zaręba SAC, Robert Stępisiewicz. Warszawa: Apostolicum, 2001.
- Zasada, Stanisław. „Skrzatusz. Pod opiekę Maryi”. *Przewodnik Katolicki* 43 (1992): 13.
- Zieniewicz, Henryk. „Skrzatusz odpust parafialny”. *Kronika Inspektorialna* 9 (2000): 219.

Streszczenie

W wyniku podziału administracyjnego Kościoła w Polsce w 1972 roku Skrzatusz znalazł się w granicach powstałej wówczas diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Stał się głównym sanktuarium maryjnym na jej terenie. Do 2001 roku w parafii i sanktuarium pracowali salezjanie. Artykuł omawia ich zaangażowanie duszpastersko-wychowawcze w Skrzatuszu w latach 1972–2001.

Słowa kluczowe: diecezja koszalińsko-kołobrzeska, salezjanie, sanktuarium maryjne, Skrzatusz

Abstract

SALESIANS IN SKRZATUSZ IN 1972–2001

Due to the partition of the Catholic Church in Poland in 1972 the village of Skrzatusz had been located in a newly established Diocese of Koszalin-Kolobrzeg. It became the main Shrine of our Lady in the diocese at that time. Salesians had been working in the parish and the sanctuary until 2001. The article presents their ministry and educational commitment in Skrzatusz in 1972–2001.

Keywords: Diocese of Koszalin-Kolobrzeg, salesians, Shrine of Our Lady, Skrzatusz